

Arvoisa kongressiyleisö,
Hyvät ystävät ja partnerit,
Naiset ja herrat!

Minulla on ilo tuoda teille parhaat terveiset kollegoiltani, Yhdistyneiden Kansakuntien Alkuperäiskansojen oikeuksien asiantuntijamekanismin puolesta.

Asiantuntijamekanismi on perustettu vuonna 2007 valmistaakseen YK:n ihmisoikeusneuvostolle suosituksia ja temaattisia tutkimuksia, jotka liittyvät alkuperäiskansojen oikeuksiin. Tähän mennessä ekspertit ovat käyneet läpi kieli- ja kulttuurioikeudet, koulutusoikeudet, kulttuuriperintö, osallistuminen päätöksentekoon, pääsy oikeudenkäyntiin. Parastaikaa valmisteilla on tutkimus alkuperäiskansojen oikeudesta terveyteen ja terveydenhuoltoon. Asiantuntijamekanismin neuvot ja tutkimukset tulkitsevat ja laajentavat ymmärrystämme alkuperäiskansojen oikeuksista, sekä auttavat jäsenvaltioita tehokkaammin käyttämään kansainvälisiä ihmisoikeusstandardeja.

Alkuperäiskansat ovat maapallon uhanalaisin ja herkin yhteisö, joka on ihmiskunnan historian aikana kokenut mitä monimutkaisimpia haasteita: niitä valloitettiin, syrjäytettiin, häädettiin omista kotimaistaan, hajotettiin perheitä ja assimiloitiin lapsia, tapettiin ja riistettiin ihmisarvosta. Monessa maassa väkivaltaa ja ihmisoikeusrikkomuksia on jatkunut nykyäänkin. Dekolonisaatio ja Yhdistyneiden Kansakuntien perustaminen ovat antaneet alkuperäiskansoille toiveen siitä, että historialliset virheet ja vääryydet pystytään korjaamaan. YK:n ihmisoikeuskoneisto toimii täyttä vauhtia nykyään, vaikka jäsenvaltiot usein käyttävätkin sitä aseena humanitäärisissä sodissa, joita ne käyvät keskenään. Alkuperäiskansojen on ollut vaikea löytää oma paikkansa tästä byrokratisoituneesta järjestelmästä, mutta tällainen paikka on löytynyt ja sen arvovalta on yhä kasvussa. Alkuperäiskansojen oikeuksia ei voi enää niin helposti jättää väliin tai rikkoa. 70 vuotta vasta täyttäneessä YK:ssa eletään nyt tärkeää vaihetta, kun Vuosituhannen kehitystavoitteet vaihtuivat Kestävän kehityksen tavoitteiksi eli Post-2015 -kehitystavoitteiksi. Tavoitteet määräävät kansainvälisen yhteisön kehitystä monen vuosikymmenen ajaksi eteenpäin, ja alkuperäiskansoilla on siinä oma luonteva roolinsa. Norjan saamelaisparlamentin puheenjohtaja **Aili Keskitalo** lausunnon sanoi kaksi vuotta sitten alkuepräisikansojen asiain maailmankonferenssissa, että vain yhteistyössä alkuperäiskansojen kanssa valtiot pystyvät rakentamaan kestävämmän ja sopusointuisemman maailman, paremman paikan elää.

Arvion mukaan maailman alkuperäiskansojen yhteislukumäärä on noin 400 miljoonaa henkeä nykyään. Ei todellakaan voida todeta, että tämä suurehko joukko on homogeeninen, päinvastoin — kuudesta tuhannesta eri kulttuurista viisi tuhatta kuuluu alkuperäiskansoille. Kolme neljäsosaa kuudesta tuhannesta maailman kielimuodosta ovat alkuperäiskansojen käyttämiä. On laskettu, että alkuperäiskansat ovat osanneet säilyttää 90 prosenttia maapallon biologista monimuotoisuutta: tutkijat ovat seuranneet, että luonnon monimuotoisuuden osalta tärkeimmän trooppiset maat ovat samaan aikaan tärkeimmät kieli- ja kulttuurimoninaisuuden kannalta.

Läheisissä yhteyksissä luontoon vuosituhansien aikana eläneen kansat palvovat edelleen Maaemoja, jonka säilyttämisen konsepti on yksi tärkeimmistä kantakansojen uskomuksissa ja kulttuurissa. Äiti-maa ja luonto ovat olleet alkuväestölle enemmän

kuin resurssi, vaurauden ja kylläisyyden lähde, vaan elävä olento, joka vaikuttaa koko elämään. Hyvät suhteet maa-aitiin ovat palanneet alkuperäiskansoille tärkeänä perinteisenä tietona esimerkiksi yrttien lääkeominaisuuksista, joka on huolellisesti säilytetty ikivanhojen kielten rikkaissa varastoissa. Tämä konsepti koskee myös suomalais-ugrilaisia kansoja, joista monet kuuluvat alkuperäiskansoihin, toiset jopa hyvin vähälukuisten alkuperäiskansojen joukkoon.

Kaikista historiallisista epäoikeudenmukaisuuksista ja vaikeuksista huolimatta, alkuperäiskansojen vastareaktion on ollut tahto säilyttää identiteetti ja oikeus omalaatuiseen kehitykseen, koska länsimainen modernisaatio ja valistus ovat olleet väkivallan ja hyökkäyksen synonyymi monen alkuväen jälkeläisen mielestä. Konseptuaalisesti maailmanlaajuinen alkuperäiskansojen liike on syntynyt taistelurintamana ihmisarvosta ja mahdollisuudesta elää jatkuvasti esi-isien mailla.

1960–70 luvulla alkanut maailmanlaajuinen kansalaisliike sai aikaan myös alkuperäiskansojen ”heräämisen”. Viime kolmenkymmenen vuoden aikana alkuperäiskansat ovat saaneet todella paljon aikaan. Tämän monivuotisen työn seurauksena syntyi kaksi peräkkäistä kansainvälistä alkuperäiskansojen dekaadia ja kolme erikoismandaattia YK:n järjestelmässä, joiden tehtävänä on ollut nostaa esille ja kartoittaa alkuperäiskansojen oikeuksien rikkomuksia sekä tarjota neuvoja ja suosituksia YK:n jäsenvaltioille, alkuperäiskansoille ja kansallisille ihmisoikeusinstituuteille.

Tuhansia edustajia ja ihmisoikeusaktivisteja kerääntyi vuonna 2000 YK:n päämajaan New Yorkiin juhlistamaan YK:n alkuperäiskansojen asiain pysyvän foorumin perustamista. Foorumista on tullut elin, jonka tarkoituksena on edistää alkuperäiskansojen oikeuksia YK:n järjestelmässä. Toisen mandaatin mukaan toimii alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoija, joka käy eri maissa, panee merkille hyviä käytäntöjä ja kielteisiä trendejä, sekä valmistaa maakohtaisia ja temaattisia raportteja. Viimeisenä YK:n alkuperäiskansojen mandaattien perheeseen on syntynyt edustamani alkuperäiskansojen oikeuksien mekanismi.

Ajan mittaan alkuperäiskansat käänsivätkin alkuperäiskansalaisuuteen liitetyt negatiiviset attribuutit toisin päin. Alkuperäiskansalaisuudesta tulikin hieno asia. Se, mikä ennen oli barbaarisuutta, olikin nyt aitoa, mikä oli takapajuisuutta, olikin perinnetietoa, ja mikä menneisyyttä olikin tulevaisuutta. Näin alkuperäiskansat loivat oman identiteettinsä, jonka peilasivat kolonialismin kautta.

Tämän tärkeän käänteen saavuttamiseen on tarvittu vuosikymmeniä. Monelle ihmiselle elämän tarkoituksiksi tulleen oikeustaistelun huippusaavutuksena on ollut alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen hyväksyminen YK:n Yleiskokouksen istunnossa vuonna 2007. Tällä asiakirjalla, joka ei sido valtioita juridisesti, on kuitenkin suuri symbolinen merkitys. Siitä on tullut alkuperäiskansojen oikeuksien noudattamisen standardi, samoin kuin ihmisoikeusjulistuksesta aikoinaan. Julistus ei tarjoa mitään uutta, vaan se kokoaa kansainvälisten sopimusten määräämät kollektiiviset ja yksilölliset alkuperäiskansojen oikeudet.

Tälläkin hetkellä YK:ssa eletään alkuperäiskansoille tärkeitä aikoja. Vuonna 2014 pidetyssä Alkuperäiskansojen asiain maailmankonferenssissa YK:n jäsenmaat vahvistivat yksimielisesti omat velvollisuutensa alkuperäiskansojen edessä, sekä

suostuivat uusiin velvoitteisiin. Maailmankonferenssi pidettiin YK:n yleiskokouksen istunnon muodossa, mikä sinänsä oli suuri saavutus. Valmisteluprosessissa oli käynyt ilmi, että alkuperäiskansojen ja valtioiden välillä on säilynyt syviä erimielisyyksiä, mutta yksimielinen äänestys konferenssin päätöslauselmasta näyttää, että sopimukseen voi päästä jopa vaikeiden kysymysten osalta.

Viime vuoden syyskuussa YK:n yleiskokous myönsi 17 globaalitavoitetta, jotka määräävät planeetan kehitystä vuoteen 2030 saakka. Alkuperäsinkansat on mainittu asiakirjassa kuusi kertaa. Myöskin viime vuonna solmitun Pariisin ilmastopöytäkirjan valmisteluprosessiin alkuperäiskansat osallistuivat aktiivisesti. Alkuperäiskansojen aloitteesta YK:n Yleiskokouksen presidentti parastaikaa pitää neuvotteluita alkuperäiskansojen statuksen mahdollisesta korottamisesta YK:n järjestelmässä. Kenties maailma on kypsä tunnustamaan alkuväestön oikeudet täydellisesti ja sallimaan niille istumaan saman pöydän ääressä valtioiden kanssa ratkaisemassa planeetan haasteita.

Voidaan todeta, että alkuperäiskansojen liikkeestä on tullut maailman tehokkaimpia ja dynaamisimpia kansalaisyhteiskunnan pelaajia. Se onnistui, koska kansat jakavat samoja arvoja ja noudattavat yhteisiä periaatteita: solidaarisuus, puolueettomuus, tarkoituksenmukaisuus, sukupuolten välinen vuorovaikutus ja eliittien vaihtuvuus. Ja mitä on kaikista tärkeintä, alkuperäiskansat tietävät tarkasti omat oikeutensa ja intressinsä, eivätkä anna periksi niiden puolustamisessa. Punainen linja on piirretty näkyvästi ja sitä ei saa ylittää, koska muuten joutuu aloittamaan alusta asti.

Saavuini Lahteen suoraan Brüsselista, jossa osallistuin yhden suomalaisen europarlamentaarikon järjestämään keskusteluun. 15 alkuperäiskansojen edustajaa saapui EU:n pääkaupunkiin maapallon eri kulmista yrittivät saada aikaan pitkänaikaisen keskustelukanavan EU:hun, joka on tärkeä globaalipelaaja. Yksi Euroopan Komission viranomainen sanoi kokouksessa, että me emme voi muuttaa järjestelmää, emme voi muuttaa EU:ta tai YK:ta, että pitää sopeutua ja löytää ratkaisuja olemassa olevien raamien puitteissa. Mutta mitä me sitten tehdään, jos emme ole muuttamassa systeemiä? Eivätkö alkuperäiskansat jo muuttaneet enemmistön suhtautumista itseensä, sekä omaa itsearvostusta?

Kyllä, järjestelmä toimii hitaasti, joskus vaivalloisesti, mutta käytännöstä selviää, että sitä voi säätää ihmisoikeuksien noudattamiseksi. Suomalais-ugrilaiset edustajat ovat jo osana tätä tärkeää liikettä. Tammikuussa juuri suomalais-ugrilaiset edustajat keksivät idean Uhanalaisten kielten kansainvälisen vuoden julistamisesta, ja viiden kuukauden päästä idea näyttää saavan yhä enemmän kannattajia. Edustajamme osallistuvat aktiivisesti muihin keskusteluihin, mm. alkuperäiskansojen kehityksen indeksin laatiminen ihmiskehitysindeksin mallin mukaan. Indeksistä voisi tulla indikaattoriskaala, jota pystyy soveltamaan kunkin maan politiikkaan.

Hyvät osanottajat,

Olen vakuuttunut, että suomalais-ugrilaiset kansat ovat pelaanneet tärkeää roolia alkuperäiskansojen kansainvälisessä liikkeessä. Uskon, että tämä rakentava linja jatkuu tulevaisuudessakin. Sen korostaa YK:n Taloudellisen ja Sosiaalisen Neuvoston presidentin äskettäinen päätös nimittää inkeroisten edustaja, tämän maailmankongressin osanottaja Dmitri Harakka-Zaitsev YK:n Alkuperäiskansojen

asiain pysyvän foorumin asiantuntijajäseneksi kaudeksi 2017 – 2019. Dmitri nousi uusiin tehtäviin Suomalais-ugrilaisen nuorisoliitto MAFUN:in ehdottamana. Haluaisin käyttää tätä mahdollisuutta ja onnitella Dmitri Harakka-Zaitsevia nimityksen johdosta ja toivottaa menestyksiä. Uskon että tätä myötä suomalais-ugrilaiset kansat oavt saaneet oman uuden tarmokkaan ja omistautuneen asiantuntijan kansainvälisellä tasolla.

Kansat voivat itse päättää asioista, jotka koskevat niitä, eikä mikään taho voi tyrkyttää oma tahtoaan. Olen varma, että kansallinen maansisäinen toiminta on tärkeintä, mutta kansainväliselläkin areenalla on toimittava, koska juuri siinä valtiot ja alkuperäiskansat ovat onnistuneet perustamaan menevästi toimivan keskustelumekanismiin.

YK:n alkuperäiskansojen asiain pysyvän foorumin entinen puheenjohtaja **Dalee Sambo Dorough** sanoi puheenvuorossaan maailmankonferenssissa, että ”ihmisoikeudet ovat yleisiä, eivätkä ne pysähdy kehittyneiden ja kehittyvien maiden rajalle”. Häneen mukaansa, kaikkien valtioiden on pakko kehittää yhteistyötä ja yhteisymmärrystä alkuperäiskansojen kanssa, pohjautuen sekä laillisiin että moraalisiin imperatiiveihin. YK:n entinen pääsihteeri **Boutros Boutros-Ghali** korosti vuonna 1993 samaa ideaa: ”Ihmisoikeudet muodostavat ihmiskunnan yhteisen kielen”. On tärkeää, että nykyisen YK:n kolme peruspilaria ovat rauha, turvallisuus ja ihmisoikeudet.

Arvoisat kongressin osanottajat,

Huomenna pidettävässä suomalais-ugrilaisten kansojen terveyteen liittyvässä avoimessa sessiossa halukkaat pystyvät syvemmin tutustumaan edustamani asiantuntijamekanismin työhön, sekä tarkemmin perehtymään mekanismin suorittaman terveyteen liittyvän tutkimuksen alustaviin tuloksiin. Tilaisuudessa esitetään myös Petroskoissa pidetyn suomalais-ugrilaisten kansojen terveyteen liittyvän seminaarin tuloksia ja suosituksia. Oikeus terveyteen on yksi tärkeimmistä, koska ilman sitä ei voi puhua muista oikeuksista. Tervetuloa keskusteluun.

Päätän, haluaisin toivottaa teille kolme menestyksestä työpäivää ja uusia saavutuksia pitkässä ja mutkikkaassa taipaleessanne.

Kiitän huomiostanne!